

ФОРУМ УКРАЇНА-РУМУНІЯ ОГЛЯД значимих подій – Квітень 2020

У числі подій квітня місяця 2020 року, які були політично і суспільно значимими для України та Румунії, і які висвітлювалися медіа України та обговорювалися у Консорціумі як минулими місяця залишається тематика **пандемії коронавірусу Covid-19**.

Що на світовому рівні, що на регіональних та національних рівнях, політична і соціальна реакція на епідемію негативно позначилася, передусім, на торгово-економічних відносинах, зумовила суттєве падіння торгівлі та ринку послуг, і спричинила зниження економічного росту, галопування безробіття і зростання соціальної напруги.

<https://zahidfront.com.ua/news/CHornij-lebid-pandemi.html?fbclid=IwAR1gszLXaezuHDmzFdkhi5KXLI8s4wI5ew1zjCFFI-caiSvyjEi0KqdlehI>

Політично, у загальноєвропейському контексті, коронавірусний виклик виразився, передусім, у проблемі єдності і виробленні спільної стратегії протидії як безпосередньо захворюванню, так і ...передусім соціальним та економічним наслідкам власне цієї самої протидії.

https://mind.ua/news/20210242-evrokomisiya-skladae-plan-z-vidnovlennya-ekonomiki-obsyagom-2-trln-evro-reuters?fbclid=IwAR2PgUjO5R3plBr15F7Y4aQGGqlunM3Z1SGQQpjmGvYAZ-n8LMvq1Z_TBHw

Одним з тих, хто найбільш докладно і повно про це написав, є Майкл Емерсон із Центру європейських політичних досліджень (CEPS, Брюссель) у своїй статті від 9 квітня 2020 р. «Вірус як виклик єдності: якою буде антикризова стратегія ЄС?».

<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2020/04/9/7108539/>

Майкл Емерсон говорить:

*Політичні експерти у всьому світі намагаються **передбачити потенційні наслідки**, які спричинить криза, викликана вірусом COVID-19, для наших демократій, однак поки що однозначних відповідей немає. Я вже досить немолода людина, і на моїй пам'яті було чимало глобальних макроекономічних потрясінь. Перше – в 1973 році, коли президент США Річард Ніксон припинив конвертованість долара в золото. Далі були великі нафтові шоки 1973 та 1979 років. Потім – падіння Берлінської стіни в 1989 році, розпад СРСР у 1991 році і тому подібне, до терористичних атак 9 вересня 2001 року в Нью-Йорку. Усі ці події в той час вважалися настільки серйозними, що ніхто не мав уявлення про те, якими будуть наслідки. Як би там не було, сьогоднішня криза є більшою, ніж усі попередні, як мінімум, для Європи. Ніколи раніше раптовий шок не призводив до практично **повної зупинки економіки**.*

*Як Європа реагує на макроекономічні наслідки пандемії? Ніколи раніше Європа не бачила такої швидкої та масштабної **реакції**, хоча і її поки що недостатньо.*

Європейський центральний банк вжив важливих заходів. Він розширить чинну програму викупу активів (Asset Purchase Programme, APP) на 120 мільярдів євро до кінця 2020 року та виділить ще 750 мільярдів євро на купівлю цінних паперів державного і приватного секторів за новою Програмою закупівель у зв'язку з пандемією (Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP). Загальна сума, 870 мільярдів євро, призначена для забезпечення ліквідності фінансової системи і становить 6% ВВП євросони.

Крім того, наглядові органи євросони тимчасово **ослабили нормативні вимоги стосовно банківського капіталу, ліквідності та непогашених позик**. Банки отримали прохання не розподіляти дивіденди та використовувати збережений капітал для підтримки малого бізнесу та домогосподарств.

Що стосується **фіскальної політики**, то існує безліч ініціатив, деякі – на рівні ЄС, але переважно – на національному рівні.

Сам **Європейський Союз** залучає близько 37 мільярдів євро (0,3% ВВП) бюджетних ресурсів, включаючи інвестиційну ініціативу Corona Response та Фонд солідарності ЄС на підтримку заходів охорони здоров'я, малого та середнього підприємництва та регіонів, які найбільше постраждали від пандемії.

Європейський інвестиційний банк переспрямовує ресурси для забезпечення ліквідності МСП. Європейська комісія скасувала певні фіскальні правила ЄС, що обмежують дефіцит бюджету країн-членів вище рівня 3% ВВП.

Серйозність кризи, спричиненої COVID-19, викликала унікальні швидкі суттєві та узгоджені заходи з боку країн ЄС.

Німеччина: додаткові видатки бюджету в розмірі 156 мільярдів євро (4,9% ВВП), включаючи підтримку доходів працівників та малих і середніх підприємств. Стабілізаційний фонд банку KfW значно розширив державні гарантії для позик підприємствам – до 825 мільярдів євро або 25% ВВП;

Франція: фіскальний пакет у розмірі 45 мільярдів євро (близько 2% ВВП) на покриття витрат охорони здоров'я, відтермінування податків, підтримку доходів працівників та мікропідприємств, відтермінування орендної плати та комунальних платежів для малих та середніх підприємств;

Італія: екстрений пакет на суму 25 мільярдів євро (1,4% ВВП), включаючи видатки на систему охорони здоров'я, підтримку доходів звільнених працівників та самозайнятих, відтермінування податків. Крім цього, монетарні заходи для розблокування близько 350 мільярдів євро (20% ВВП) ліквідності для підприємств та домогосподарств;

Іспанія: додатковий бюджет у розмірі 13,9 мільярда євро (1% ВВП) на підтримку видатків системи охорони здоров'я, допомогу з безробіття, збільшення лікарняних виплат інфікованим коронавірусом, допомогу в оренді малозабезпеченим та відтермінування податків для малого та середнього бізнесу;

Бельгія: фіскальний пакет у розмірі 8-10 мільярдів євро (близько 2% ВВП) із заходами щодо збільшення витрат на охорону здоров'я, підтримкою доходів тимчасово безробітних та самозайнятих. Окремо передбачено 50 мільярдів євро (близько 10% ВВП) гарантій на нові банківські позики компаніям та самозайнятим.

У більшості країн ЄС обсяг антикризових програм знаходиться в діапазоні від 1 до 2% ВВП. **Винятком є Німеччина**, яка окремо розгортає те, що німецький міністр фінансів назвав

свою "великою базуючою" розміром майже у 5% ВВП. Це підтримка додаткових витрат на охорону здоров'я, підтримка доходу для безробітних або людей із обмеженим робочим часом, відтермінування податків, а в деяких випадках – допомога на сплату оренди та комунальних платежів. Набагато більші суми закладаються у вигляді гарантій державного сектора на продовження кредитування.

Втім, існує усвідомлення того, що **одних лише національних заходів буде недостатньо**. Проте навіть у такій екстремальній ситуації членам ЄС буде вкрай непросто домовитися про спільні дії. Це показала 16-годинна термінова відеонарада міністрів фінансів країн євросони, яка розпочалася 7 квітня. Та, що так і не завершилася домовленістю про спільні кроки. Міністри так і не змогли досягти консенсусу, щоб обрати одну з трьох запропонованих стратегій.

Перша пропозиція полягає в тому, щоб активувати існуючий Європейський **механізм стабільності (ESM)**, який містить 440 мільярдів євро (3% ВВП). Проблема в тому, що такий крок створить найбільш постраждалим державам додатковий борг і необхідність виконувати його умови. Італія першою відкидає такий план, оскільки критична ситуація, що склалася, ніяк не пов'язана з поганою фінансовою політикою країн і вимагає натомість базової людської солідарності. Її позицію підтримують Іспанія та Франція.

Натомість Італія та інші південні держави виступають за "євробонди" або "**коронабонди**" і за те, щоб сам ЄС брав на себе боргове навантаження, а зібрані кошти були передані державам-членам для оплати заходів підтримки економіки та доходів тих, хто опинився без роботи. Цьому протистоять кілька північних держав. Серед них найголосніше виступають проти Нідерланди.

Третій варіант, який адвокує Єврокомісія, полягає у наданні їй права випустити **облігації**, використавши залучені кошти для розширення своїх видатків.

На кону рішення, яке матиме надзвичайне значення для майбутнього всього ЄС. Чи піде ЄС на крок, який означатиме перехід на новий рівень інтеграції? Або навпаки – відмовиться від цього, дозволивши деяким країнам, таким як Італія, розчаруватися в ідеї європейської солідарності. Тягнути із цим рішенням далі неможливо.

Посилився голос і зміст претензій критиків поведінки ВООЗ і провідних міжнародних та національних ЗМІ, які звинувачуються у роздмухуванні істерії і паніки, але, передусім, дій національних урядів, які звинувачуються у помітній неадекватності і надмірності т.зв. обмежувальних (карантинних) заходів, що волюнтаристично уразили інтереси бізнесу і зайшли на поле приватного права та громадянських свобод.

Разом з тим, контроверсійно цікавим і повчальним (у контексті підходів Бухареста і Києва до політики протидії коронавірусу) видається досвід Греції, про який у своїй публікації «Уряд, що допомагає коронавірусу: чому Греції вдалося зупинити епідемію, а Іспанії – ні?» від 8 квітня 2020 р. говорить провідний політолог Університету Гельсінкі Такіс Паппас.

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/8/7108454/>

Такіс Паппас наголошує на наступному:

Коли в Європі спалахнула пандемія коронавірусу, жоден з європейських урядів не мав розуміння, як діяти, тому кожен намагався здолати її по-своєму. Дехто впорався із завданням краще, інші – навпаки.

*Є три ключових фактори, які визначали ступінь цієї успішності. **Перше** – це рішучість та ефективність керівництва держави. **Друге** – це спроможність держав та їхніх систем охорони здоров'я у часи кризи. **Третє** – це готовність суспільства дотримуватися правил, встановлених за надзвичайної ситуації.*

Але найбільш наочним є порівняння дій різних країн. Наприклад, Іспанії та Греції. На 5 квітня ц.р. в Іспанії було близько 130 000 підтверджених випадків зараження коронавірусом та близько 12 000 смертей, а в Греції – близько 1700 підтверджених випадків і 68 смертей.

Виникає питання: чому дві середземноморські країни, де люди однаково люблять сонце, посиденьки в барах та соціальні контакти, країни, що мали перед собою урок Італії, отримали геть різний розвиток епідемії? Відповідь проста до неможливого: причиною є відмінність їхніх урядів!

Швидкість має значення

Італія стала першою країною в Європі, яка потрапила під удар епідемії, а її досвід став уроком, який мав би навчити інші уряди. Однак уряд Іспанії цього не зрозумів. Як наслідок, ця країна нині має навіть гіршу статистику та вищі показники смертності, ніж Італія (де зростання вже припинилося).

Чому Греції вдається краще боротися з пандемією (принаймні поки що)? Звичайно, допомагає те, що Греція – на відміну від Іспанії чи Італії – унітарна, централізована держава, що сприяє швидкому виконанню урядових рішень на регіональному та місцевому рівнях. Але це може лише частково пояснити відмінність перебігу епідемії.

Згадаймо, як розвивалися події в Італії, що створили фон для дій урядів інших держав Європи. Коронавірус у Італії був офіційно підтверджений 31 січня – у китайської пари, що прибула з Уханя. За три тижні з'явилися підтвердження великої кількості заражень у північних регіонах Ломбардії та Венето, а 22 лютого стало відомо про першу смерть від коронавірусу. З цього моменту кількість загиблих в Італії почала стрімко зростати. 5 березня, коли кількість померлих перевищила 100 осіб (а кількість хворих досягла 3000), уряд закрити усі школи та університети. Від 8 березня, коли підтверджені випадки наблизилися до 6000, прем'єр-міністр Джузеппе Конте закрити на карантин усю Ломбардію та інші північні провінції, що на той час було найрадикальнішим кроком у боротьбі з вірусом будь-де за межами Китаю. 10 березня карантин розширили на всю Італію. Таким чином, від першого підтвердженого випадку захворювання минуло 38 днів (і 16 днів від першої смерті), перш ніж Рим схвалив загальнодержавний "локаут". Італія стала першою країною в Європі, де зважилися на цей крок – але, на жаль, було вже пізно. 19 березня ц.р. вона перетворилася на країну з найбільшою кількістю підтверджених смертей у світі.

*Отже, **головним уроком, який дав досвід Італії**, було те, що урядам в інших місцях потрібно реагувати швидко та вживати найагресивніших заходів, щоб стримати пандемію. Але реакція урядів Іспанії та Греції на цей досвід виявилася різкою відмінною – так само, як і її наслідки для цих двох країн.*

Перш ніж прочитати про те, чому так сталося, погляньте на порівняльну таблицю щодо реакції Італії, Іспанії та Греції на спалах коронавірусу.

Запровадження загальнонаціональних обмежень в Італії, Іспанії, Греції

	Закриття усіх шкіл	Заборона масових заходів	Закриття частини магазинів	Обмеження пересування
Днів між першим діагностованим хворим і запровадженням обмеження				
	33	38	40	50
	43	39	43	43
	13	12	19	23
Днів між першим підтвердженням смерті та запровадженням обмеження				
	11	16	18	27
	30	26	30	30
	0	0	4	11

Іспанська катастрофа

Спершу Іспанія не бажала вчитися на досвіді Італії. "У нас буде лише мала кількість випадків", – запевняв 9 лютого ц.р. епідеміолог Фернандо Сімон, який керує медициною надзвичайних ситуацій у Мадриді. І хоча кількість підтверджених випадків коронавірусу продовжувала зростати, уряд не просто опирався ідеї запровадження заходів для боротьби з поширенням вірусу – він спершу навіть захищав ідею про дозволеність масових зібрань.

Але вже за кілька днів по тому, до п'ятниці 13 березня, Іспанія вийшла на друге місце у Європі за кількістю хворих на COVID-19 (її випереджала тільки Італія). Два міністри уряду Санчеса отримали позитивний тест на коронавірус. Увесь цей час в Іспанії вже знали про розвиток епідемії у себе вдома. Про першу смерть від вірусу тут стало відомо ще 13 лютого. Однак лише 13 березня, коли кількість загиблих зросла до 189, уряд вирішив закрити всі школи та оголосити надзвичайний стан по всій країні. І навіть тоді – так і не затвердив справді жорсткі обмеження.

Грецький успіх

Вражає, наскільки відмінною від Іспанії є реакція на пандемію в іншій середземноморській країні, Греції. У Афінах спершу сприйняли епідемію як свою велику невдачу, адже країна щойно почала виходити з рецесії і нарешті прогнози щодо її економічного майбутнього стали оптимістичними. Але попри небажання переривати цей позитивний тренд, уряд Греції дуже швидко "вивчив урок" Італії та Іспанії та взявся діяти рішуче. Причому діяв він попри те, що одночасно стикався з додатковими труднощами – як відомо, у лютому ц.р. Туреччина почала розкручувати нову міграційну кризу, відкривши свій кордон із Грецією для біженців і навіть допомагаючи їм перетнути його. Ситуація на кордоні залишалася напруженою протягом більшої частини березня ц.р., відвертаючи увагу грецького уряду.

Реакція Афін на пандемію виявилася зразковою. Уряд вирішив зменшити поширення вірусу всередині країни та згладити криву якомога раніше, сподіваючись мінімізувати довгострокові наслідки як для суспільства, так і для економіки.

Ось коротка історія грецького успіху. Перший хворий на коронавірус у Греції був зафіксований 26 лютого ц.р. – це була жінка, яка нещодавно подорожувала до Мілана. Наступного дня підтвердили ще два випадки. Того ж дня міністр охорони здоров'я Греції скасував усі заплановані карнавальні заходи по всій країні, а уряд заборонив усі навчальні поїздки за кордон. Всього за тринадцять днів, 10 березня ц.р., коли у країні було лише 89 підтверджених хворих і ще не було жодної смерті від COVID-19, уряд закрив усі дитячі сади, школи та університети по всій країні. 11 березня прем'єр-міністр Кіріакос Міцотакіс у національному телевізійному зверненні закликав громадськість виконувати вказівки лікарів та інших експертів та закликав церкву (яка у Греції має неабияку вагу) утримуватися від

тайнства причастя, а натомість співпрацювати з державою у протидії епідемії. 12 березня у Греції було зафіксовано першу смерть від коронавірусу. У наступні кілька днів уряд закрив театри, кінотеатри, ресторани, бари, торговельні центри, дитячі майданчики, музеї, котеджі, парки, зони відпочинку, пристані, організовані пляжі та гірськолижні курорти; винятком стали лише супермаркети, аптеки та пункти харчування. Врешті-решт уряд призупинив усі релігійні служби, включаючи недільні меси грецької православної церкви, а також оголосив про закриття більшості готелів країни та зобов'язав усіх громадян Греції, які повертаються з-за кордону, проходити обов'язковий 14-денний карантин.

Протягом березня грецький прем'єр-міністр зробив п'ять телевізійних звернень (11, 17, 19, 22 та 25 березня ц.р.), щоразу пояснюючи грецькому народові розвиток ситуації та звертаючись до них із проханням дотримуватися нових правил. Прессекретар уряду з питань інфекційних захворювань, епідеміолог Сотіріс Цюдрас, щодня з'являється у телеефірі як для того, щоби відповісти на запитання журналістів, так і з практичними порадами для громадян. Усі вагомі опозиційні партії Греції виявили чудове почуття соціальної відповідальності, політичної поміркованості та навіть готовності підтримувати уряд у його складних рішеннях під час кризи.

Що у підсумку?

Основна мораль з відмінності історій протидії епідемії в Іспанії та Греції полягає в тому, що дії урядів мають велике значення. Їм потрібно відмовитися від політичного примусу і вислухати експертів та інших технократів; вони повинні діяти рано і швидко; вони повинні бути здатні ефективно домовлятися із суспільством, враховуючи різні групи інтересів і, що ще важливіше, знаходити спільну мову із політичною опозицією. Наразі уряд Іспанії зазнав невдач у всіх цих завданнях, із величезними витратами для іспанського суспільства. Натомість грецький уряд заслужено досяг успіху в запобіганні неконтрольованій епідемії та у мінімізації втрат для суспільства, яких те цілком могло зазнати.

Спостереження вказують, що Уряд України діє у грецькому ключі, тільки не так майстерно і вдало. 2 квітня ц.р. уряд затвердив нові обмежувальні заходи у боротьбі з коронавірусом. Для попередження розповсюдження коронавірусної хвороби Уряд запровадив більш жорсткі обмежувальні заходи.

У відповідності до них в Україні до кінця карантину діятиме заборона на:

- з 6 квітня перебування в громадських місцях без вдягнутої маски, респіратора;
- з 6 квітня переміщення групою осіб більш ніж дві особи (крім випадків службової необхідності та супроводження дітей);
- перебування в громадських місцях осіб, які не досягли 14 років, без супроводу батьків;
- відвідування парків, скверів, зон відпочинку, лісопаркових та прибережних зон (крім виходу домашніх тварин однією особою та у випадку службової необхідності);
- відвідування спортивних та дитячих майданчиків;
- відвідування установ і закладів, що надають паліативну допомогу, соціального захисту, установ і закладів, що надають соціальні послуги;
- перебування на вулицях без документів, що посвідчують особу, тощо.

Також постановою закріплюються правила проведення самоізоляції та обсервації. Контроль за дотриманням режиму самоізоляції здійснюється

поліцейськими, військовослужбовцями, Національною гвардією, працівниками державних установ Міністерства охорони здоров'я тощо.

<https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-novi-obmezhuvalni-zahodi-u-borotbi-z-koronavirusom>

<https://covid19.com.ua/>

<https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-novih-obmezhuvalnih-zahodiv-na-period-karantynu>

Проте, на відміну від Греції в Україні такої єдності у розумінні і солідарності між урядом, соціумом і бізнесом не спостерігається, а певний обсяг дій уряду вважається не тільки надмірним, а й корпоративно заангажованими. Від початку карантину в Україні підприємці почали бити на сполох, адже заборона здійснення підприємницької діяльності поставила під загрозу не лише їхнє становище, а й найманих працівників. Особливо гостро постало питання сплати податків під час карантину, тож держава ввела податкові канікули.

У відповідь на такі закиди і підозри, та з метою захистити малий та середній бізнес від повного занепаду, уряд здійснив певне пом'якшення податкового законодавства: відповідні зміни закріплені у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)» та Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)».

<http://sich-pravo.org/pidpryemtsi-ta-karantyn-shho-zminytsya/>

Тож, що ж чекає на українських підприємців у зв'язку з карантином?:

Забороняється застосовувати штрафні санкції та пеню за несвочасну або неповну сплату ЄСВ, а також несвочасне подання звітності по ЄСВ з 1 березня до 31 травня. Виняток: відчуження майна, яке знаходиться у податковій заставі, порушення нарахування, декларування та сплати ПДВ, акцизів та ренти.

Забороняється проводити документальні та фактичні перевірки з 18 березня по 31 травня 2020 року. Заплановані раніше перевірки переносяться до завершення карантину. «Заморожуються» навіть розпочаті і незавершені перевірки.

Продовжується строк подання річної декларації про майновий стан і доходи за 2019 рік до 1 липня 2020 року.

Забороняється нараховувати земельний податок та орендну плату за земельні ділянки державної та комунальної власності з 1 березня по 30 квітня.

Скасовується податок на приватну нежитлову нерухомість з 1 березня по 30 квітня 2020 року. Ця гарантія може бути відображена у податкових деклараціях;

Відтермінується на 3 місяці обов'язкове введення РРО (реєстраторів розрахункових операцій) для всіх категорій «спрощенців»;

Звільняється від податку на ПДВ ввезення на територію України лікарських засобів, медичних виробів та медичного обладнання, необхідних для подолання коронавірусної хвороби;

Надається право органам місцевого самоврядування самостійно корегувати ставки місцевих податків та зборів у 2020 році;

Призупинена процедура оскарження скарг платників податків до 31 травня 2020 року. Виняток: скарги щодо законності декларування заявленого до відшкодування з бюджету ПДВ та з від'ємного значення з ПДВ, що надійшли до 31 травня 2020 року.

Кого стосується звільнення від плати єдиного соціального податку?:

- фізичні особи-підприємці;*
- особи, які провадять незалежну професійну діяльність;*
- члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.*

Чи потрібно вести книгу обліку доходів під час карантину?: книгу обліку ФОПам дозволили не вести, а подати її після закінчення карантину протягом трьох місяців.

Цікаво, що з урахуванням грецького досвіду, в Україні пропонується запровадити свій адаптований підхід. Як стверджує Олег Гетман (координатор Економічної експертної платформи України), на часі перехід від неефективного тотального карантину до ризик-орієнтованої моделі з акцентом на інфікованих і групах ризику.

https://dt.ua/economic-security/zmina-modeli-protidiyi-virusu-343829_.html?fbclid=IwAR2GrQS2GNyk24dxyj6XcoUgOHJyrwYpP43UvmOtbKNwmRiZeZJOx0BSZ31

У своїй статті у «Дзеркалі тижня» від 7 квітня ц.р. Олег Гетман говорить:

У цей складний час різні країни світу обирають різні моделі протидії епідемії та боротьби з економічною кризою — від тотальних карантинів до ліберальних заходів щодо економіки разом із широким тестуванням та ізоляцією інфікованих. Причому, обираючи модель протидії вірусу, обов'язково враховують, що масові звільнення та банкрутства теж мають свою ціну, вимірювану у людських життях, що їх передчасно забирають хвороби, пов'язані з бідністю та стресом, нестачею коштів на лікування, нормальне харчування та здоровий спосіб життя, а також підвищення рівня злочинності тощо.

Чверть бізнесу зупинено

За даними Торгово-промислової палати України, вже зараз близько 600–700 тисяч підприємств і закладів сфери освіти, що дають роботу 3,5–4 мільйонам осіб, зупинили свою роботу через карантин. Це майже чверть усього бізнесу та працівників, які ведуть діяльність в Україні. Наслідки такої зупинки, якщо вона триватиме довше, ніж до середини квітня, будуть катастрофічними. Це масові звільнення працівників, які підуть до центрів зайнятості, збільшення рівня злочинності, банкрутства підприємств, значні недонадходження до держбюджету та соціальних фондів...

Уже поточні заходи, за оцінками фахівців провідних аналітичних центрів, спричинять падіння ВВП країни на 4–5% у річному вимірі, а подовження жорстких карантинних заходів до кінця травня призведе до падіння економіки на 9–10% від ВВП, сукупні втрати центрального та місцевих бюджетів становитимуть 150–200 млрд грн. І при цьому Україна не може собі дозволити, як багаті країни із вільно конвертованими валютами, включити друкарський верстат і "залити" економіку грошима.

Дослідницька компанія GRADUS опублікувала результати опитування українців про їхні фінансові ресурси. Людям ставили запитання: "На скільки часу у вас вистачить грошових ресурсів, враховуючи можливість запровадження жорсткого карантину?". Відповіді були такими: 6,9% опитованих зізналися, що грошей вистачить на кілька днів або менше; 12% повідомили, що грошей стане на тиждень; 16,8% — на два тижні; 5,7% — на три тижні; 15,5% — на чотири тижні або менше. Загалом, 57% опитаних відповіли, що гроші закінчаться менш як через місяць. Тобто результати свідчать про те, що для нашої економіки зупинка чверті бізнесу країни через карантин може призвести до наслідків значно гірших, ніж сама хвороба. За кілька тижнів у чималій кількості людей закінчаться кошти на базові потреби.

Світ, вірус, економіка

Останнім часом дедалі більше провідних фахівців світу зазначають, що жорсткі карантинні заходи в боротьбі із поширенням нового вірусу не є ефективними для економік країн і вбивчими для вірусу. При цьому комплексні заходи з широкого тестування, ізоляції хворих і груп ризику, без тотальних карантинів і шкоди для економіки, які запровадили Тайвань, Південна Корея, Японія, Таїланд тощо, виявилися найбільш ефективними.

Фахівці Центру доказової медицини Оксфордського університету в своєму дослідженні на основі агрегованих даних з багатьох країн і моделювання зазначають, що рівень смертності від COVID-19 (IFR), який враховує всіх хворих на інфекцію (тих, в кого виявлено захворювання, та людей із невизначеною хворобою, тобто безсимптомна та нетестована група), станом на 29 березня був у межах 0,1–0,26%.

Професор Стенфорду Джон П.А. Іоаннідіс, співдиректор Університетського інноваційного центру метадосліджень і професор медицини, повідомляє, що дуже неадекватні дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, які маємо на цей час, указують на те, що крайні заходи, що вживаються багатьма країнами, ймовірно, виходять за межі необхідних і можуть призвести в кінцевому підсумку до непотрібних і катастрофічних наслідків. Українське обмежене тестування робить показники смертності від ВОЗ безглуздими. Професор розраховує, що, виходячи з вікової структури населення США, рівень смертності від вірусу перебуватиме у діапазоні від 0,025 до 0,625% залежно від розміру вибірки, і блокування країн із потенційно величезними соціальними та фінансовими наслідками цього може бути абсолютно ірраціональним.

Директор Центру з питань суспільства та здоров'я Університету штату Вірджинія доктор Стівен Вулф зазначає, що відповідь суспільства на COVID-19, наприклад закриття бізнесу і закриття громад, може бути тимчасово виправданою для стримування поширення вірусу, але й може завдати шкоди здоров'ю в інший спосіб, аж до втрати життя. "Уявіть собі пацієнта з інсультом, де швидкість має важливе значення для порятунку життя. Або хворий на рак, який мусить відкласти хіміотерапію, оскільки заклад закритий. Також необхідно врахувати стрес і психічні захворювання, які настануть та вже настали від того, що ми зупинимо свою економіку, викликаючи масштабні звільнення", — пояснює він.

Директор Центру профілактики Єльського університету доктор Девід Кац наголошує, що дані з Південної Кореї, де відстеження коронавірусу було найкращим на сьогодні, вказують на те, що до 99% активних випадків у загальній популяції не потребують спеціального лікування. Невеликий відсоток пацієнтів, яким потрібні такі послуги, значною мірою сконцентровано серед людей віком 60 років і старше. Найдоцільнішим виглядає перейти від спроби захистити всіх людей до зосередження зусиль на найбільш вразливих. Однак із кожним днем це стає зробити дедалі важче. Шлях, яким ми йдемо, цілком може призвести до неконтрольованого вірусного зараження і колосальних непрямих збитків для нашого суспільства й економіки.

Детальніше розглядаючи моделі карантинів у азійських країнах, зокрема у Південній Кореї, які впоралися з епідемією, можна помітити спільні для них підходи.

У цих країнах було скасовано навчання в школах, здебільшого закрито дитячі садки, тим, хто може працювати дистанційно, було рекомендовано залишатися вдома. Водночас роботи транспорту та підприємців майже не обмежували, виняток становили окремі заклади спорту та культури. Натомість ці країни розгорнули пункти тестування, забезпечивши масове тестування груп ризику та всіх охочих, організували ефективну двотижневу ізоляцію інфікованих і тих, хто прибував з-за кордону, запровадили ефективні заходи для дистанціювання в громадських місцях, а також ті чи інші обмеження та соціальну допомогу для груп ризику (літні люди, люди із тяжкими хворобами тощо).

І вже зараз з наявних цифр можна помітити, що саме масове тестування з ізоляцією ризикових та інфікованих є тією виграшною моделлю, яка зупинила поширення епідемії в цих країнах і майже не шкодить їх економікам.

Не почули аналітиків

На жаль, на сьогодні більшість представників влади України ще не почули аналітиків і не оцінили наслідків тотального карантину для громадян і бізнесу. Минулого тижня рішенням Кабінету міністрів карантинні заходи було подовжено до 24 квітня, правда, з певними покращеннями відносно попередньої моделі, — дозволили додатково реалізацію ветеринарних препаратів і кормів, агрохімікатів, оптову торгівлю харчовими продуктами. Тож є певний прогрес і надія на те, що Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства зможе якнайшвидше донести до інших міністерств шкідливість поточної заборони працювати — за умови дотримання заходів безпеки — торговельним закладам і закладам побутового обслуговування населення (що становить приблизно чверть працівників і бізнесів країни), і КМУ найближчим часом скасує цю заборону, запровадивши інші ефективніші заходи.

Є позитивні сигнали від голів комітетів парламенту, які дотичні до описаної проблематики. Так, голова комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Галина Третякова зазначає, що кількість смертей від ненаповнення бюджету та масових звільнень перевищить кількість смертей від вірусу. Менше зло — не зупиняти насильно економіку. "Наш же уряд вибрав адміністративний (прорадянський) стиль управління, забувши, що він — сервісна служба для громадян. І повинен не уповільнити і так не швидко зростаючу економіку, а забезпечувати в громадських місцях і на транспорті достатню кількість захисних засобів", — наголосила вона.

Замість зупинки підприємств набагато ефективніше запровадити повну ізоляцію людей із групи ризику — людей старше 60 років, онкохворих, хворих на діабет. І забезпечити для них за рахунок соціальних працівників, "Червоного хреста", волонтерів усе життєво необхідне, аби люди не виходили з дому, поки триває карантин. Нам треба врятувати саме цю групу людей. Знищивши економіку, ми їх не врятуємо, у нас банально не вистачить коштів втримати соціальну сферу, якщо все зупиниться.

Пропозиції для змін

То що ж робити Україні, щоб мінімізувати шкоду для громадян та економіки, але приборкати епідемію? Фахівці аналітичних центрів, проконсультувавшись із фахівцями-епідеміологами, з урахуванням уже наявного світового досвіду пропонують такі кроки.

1. Провести термінову підготовку для переходу до повноцінної ризик-орієнтованої моделі карантинних заходів на заміну поточній тотальній та запровадити її на початку квітня

(представники бізнесу зазначають, що готові надати допомогу державі у закупівлі тестів та інфраструктурою). Для цього необхідні:

а) мобілізація системи охорони здоров'я. Під час фази карантину, яка триває зараз, але не довше ніж до середини квітня, система охорони здоров'я має мобілізувати свої можливості до інтенсивної терапії, щоб мати змогу прийняти багато пацієнтів для ймовірної ізоляції та у критичному стані. Найголовніше, медичний персонал має бути безперервно забезпечений засобами індивідуального захисту, бути добре вмотивованим, мати соціальні гарантії та страхівку. Лікарні треба обладнати достатньою кількістю апаратів штучної вентиляції легенів. Одночасно потрібно підготувати мережу лікарень для прийому хворих із легкими випадками захворювання, якщо їх ізоляція вдома неможлива або неефективна. Для цього також може бути використана розгалужена санаторна інфраструктура країни;

б) впровадження поетапної стратегії тестування із чіткими критеріями тестування. Тестування дозволяє інфікованим людям знати, що вони заражені. Це дасть їм можливість отримати необхідну допомогу та вжити заходів для зменшення ймовірності зараження інших. Тестування також має вирішальне значення для відповідного реагування влади на пандемію. Це допоможе вжити заходів для уповільнення поширення хвороби;

в) закупівля та постачання тест-систем і медичних матеріалів. Найважливіша інвестиція у зменшення смертності — це виготовлення на базі Інституту молекулярної біології та генетики НАН України або придбання за кордоном тестів на ПАР у кількості, необхідній для зупинки передачі хвороби в громадах шляхом раннього виявлення випадків та адекватної ізоляції. Закупівля швидких тестів на основі виявлення антитіл вбачається недоцільною для діагностичних цілей і може бути небезпечною, оскільки дає багато хибнонегативних результатів у людей, які вже заразні і продовжують поширювати захворювання. Протягом наступних трьох місяців Україні необхідно забезпечити наявність щонайменше 500 тисяч тестів на ПАР для тестування найбільш вразливих категорій і медичних працівників, відстеження та тестування контактів. А загалом для ефективного уповільнення пандемії Україні до кінця 2020 року тестів знадобиться у рази більше;

г) зменшення ризиків і залучення громад. Ефективні заходи гігієни разом із соціальним дистанціюванням та іншими змінами в поведінці є запорукою уповільнення передачі вірусу. Комунікація з боку уряду і активне просування безпечних практик мають посилюватися. Наприклад, усі громадські місця потрібно забезпечити дезінфікуючими засобами, що закуповуються урядом, і весь приватний бізнес повинен забезпечувати те саме.

2. Частково відновити економічну діяльність — змінити із середини квітня модель карантину на ризик-орієнтовану, внести відповідні зміни до постанови КМУ від 11 березня 2020 року №211.

Зокрема, дозволити роботу суб'єктам господарювання, які здійснюють торговельне та побутове обслуговування населення, надають послуги поштового зв'язку, пунктів видачі товарів і доставки за умови, що вони забезпечили для своїх працівників і відвідувачів безпечні умови перебування у приміщеннях здійснення господарської діяльності. А саме:

— забезпечення контролю кількості відвідувачів, які одночасно перебувають у приміщенні;

— недопущення перебування в приміщенні більшої кількості людей, ніж обчислена з розрахунку три квадратні метри площі на людину;

— забезпечення дотримання в приміщеннях відстані між відвідувачами не менш як 1,5 м;

— забезпечення працівників належними засобами індивідуального захисту;

— обробка поверхонь у приміщенні з допомогою дезінфікуючих засобів не рідше як раз на дві години.

Винятками, щодо яких заборона діятиме до кінця квітня, можуть бути заклади громадського харчування, розважальні заклади, фітнес-центри, заклади культури.

Діяльність метрополітену слід відновити за умови проведення профілактичних і протиепідемічних заходів на його станціях і в переходах через кожні дві години та забезпечення працівників засобами індивідуального захисту. Органи місцевої влади повинні визначити перелік ключових станцій, на яких здійснюватиметься зупинка потягів, і тимчасово скасувати безоплатний проїзд для пільгових категорій населення (за винятком працюючих батьків багатодітних сімей).

Беручи до уваги продемонстрований комплексний підхід і переконливість аргументації, наведеної автором, треба зазначити, що здійснювати перехід до ризик-орієнтованої моделі боротьби з коронавірусом бажано, особливо не відкладаючи, поки вітчизняна економіка ще в змозі швидко відновитися. Аби не довелося згодом рахувати втрачені людські життя уже через брак фінансових можливостей у державі...

Окремо щодо зовнішньоекономічних аспектів коронавірусного виклику і про невтішні торговельні показники для України написано Олександром Крамаром у статті «Як на зовнішній торгівлі України позначаються обмеження, пов'язані зі стримуванням коронавірусу?» від 21.04.2020 у виданні «Тиждень».

https://tyzhden.ua/Economics/242714?fbclid=IwAR0JNc6Ceg2m3x-Y2UJsR_455r9KajM2PwIBQvtZ_z1-k1fyS8R4tZxGHAU

Зовнішньополітичні аспекти коронавірусного виклику для України доволі глибоко були вивчені експертами Ради зовнішньої політики «Українська призма». Вони теж вказують на проблеми політичної єдності та дефіциту адекватності і еквівалентності урядових підходів до протидії пандемії.

<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/13/7108612/>

Група експертів привертає увагу до трьох важливих міжнародних викликів для України:

Для України одним із негативних наслідків епідемії може стати **уповільнення співпраці з ЄС** та окремими державами-членами. Тож українська дипломатія повинна вжити прицільних точкових заходів для збереження наявних напрацювань та стимулювання позитивної динаміки такої співпраці. Зокрема, Києву варто вийти з власними пропозиціями щодо посилення співпраці у подоланні наслідків пандемії в регіоні Східного партнерства. В довгостроковій перспективі Київ може взяти на себе роль регіонального лідера у просуванні міждержавних ініціатив співпраці у разі надзвичайних ситуацій природного, санітарного чи техногенного характеру.

Інший виклик, що постає перед Україною – **протистояння міжнародній кампанії РФ щодо скасування санкцій**. У цій ситуації Києву доцільно посилити проактивний діалог щодо цього з Італією, Францією, Німеччиною, Чехією та іншими країнами для утримання санкційної солідарності на рівні ЄС. Окремо необхідно працювати з КНР, яка підтримала перегляд санкцій

щодо Ірану, і переконати китайське керівництво, що перегляд санкцій не може бути пакетним і відповідно поширюватися на Росію.

І нарешті, викликом для України є **протидія російським фейкам**. Для цього варто посилити координацію з East StratCom Task Force – інституцією ЄС, яка займається моніторингом дезінформації. Також Україні доцільно повернутися до ідеї створення в Києві Центру протидії гібридним загрозам в регіоні Східного партнерства.

Це далеко не єдині поради, як Україні діяти в умовах нових ризиків. Втім, криза може стати й можливістю посилення солідарності як всередині Євросоюзу, так і між ЄС та Україною.

Повний текст дослідження доступний за посиланням:

http://covid19.eu.tilda.ws/?fbclid=IwAR2kiWeEyMqyvVevyl_ONKNXflcdurT2FXp63pFEVPHkUMAgMMkyRH7TOP4

Залишковими **афектами пандемії коронавірусу** переймаються й **психологи**, у т.ч. і соціальні. Про психоемоційний стан українців на карантині йдеться у дослідженні проведеному Соціологічною групою «Рейтинг»:

http://ratinggroup.ua/research/ukraine/psihoemocionalnoe_sostoyanie_ukraincev_na_karantine.html?fbclid=IwAR2Roig8p9BlitUpQU3y5DlnljT7CjBCQcPFuza1_Sdh-ei8qdgCOPAINGk

Психологи зауважують, що задля стримування поширення COVID-19 більше 20 % людей у світі перебувають в одночасній ізоляції з метою самозбереження і це є ризикованим експериментом раніше небаченого масштабу. Згідно оцінки фахівців, **тривала соціальна ізоляція несе у собі більшу небезпеку** для нашого здоров'я, ніж ожиріння, та є більш шкідливою, ніж тютюнопаління чи зловживання алкоголем. Ґрунтовно про це говориться у гучній статті «Вірус відійде. Ізоляція залишиться» Софії Липовецької в українському журналі «Тиждень» від 6 квітня ц.р.

<https://tyzhden.ua/Science/242313>

Масштаби проблеми вражають. За результатами опитування, організованого Мічиганським університетом у 2017 р. («National Poll on Healthy Aging»), у США кожна четверта особа похилого віку вважала себе соціально ізольованою та одна з трьох переживала самотність. У той же час у Великій Британії нараховувалось півмільйона людей похилого віку, які щонайменше від п'яти до шести днів на тиждень ні з ким не бачились і не спілкувались (дані «Age UK»). Більше половини усіх людей віком від 75 років живуть самі. Дві п'ятих (близько 3,9 мільйона) кажуть, що телевізор є їх основним «співрозмовником». А фахівці прогнозують, що протягом наступних 10 років рівень самотності зросте ще на 49 %.

Соціальна ізоляція – це проблема не лише старших. У 2017 р. британське соціологічне опитування («Action for Children») виявило, що більше третини опитуваних дітей відчувають самотність. А в їхніх батьків вона посідає п'яте місце у рейтингу особистих проблем. Цікаво, що активність у соціальних мережах дуже часто є спробою приховати свою соціальну ізоляцію. Надзвичайно актуальним питання ізоляції є для людей з особливими потребами. За даними дослідження «Sense» 50 % осіб з інвалідністю є постійно самотніми.

Соціальна **ізоляція та самотність схожі поняття, але нетотожні**. Якщо перша є об'єктивною фізичною розлукою з іншими людьми, то друга – суб'єктивною: можна почувати

себе самотнім, перебуваючи серед інших людей. На фоні депресії знижується рівень імунного захисту та збільшується схильність до інфекційних захворювань. Відтак пандемія коронавірусу колись таки завершиться, а Україна на далі залишиться країною ізольованих людей якщо рівень солідарності в нашому суспільстві залишиться незмінним.

Попри внутрішні соціальні й економічні обставини пандемічної ситуації, є **обставини зовнішні**. Передусім, це пов'язано із **міжнародною трудовою міграцією** – вільним пересуванням робочої сили і послуг. Зараз у країнах Євросоюзу усе сплуталось, усе переживає форс-мажорні обставини. Зриваються контракти; страждає як бізнес, так і наймана робоча сила; страждають як висококваліфіковані спеціалісти, так і не кваліфіковані. У послугах сервісу – хаос. Ситуацію рятує лише взаємна поблажливість.

Німеччина спеціальними авіарейсами доставляє тисячі сезонних працівників зі Східної Європи. Скажімо, в Дюссельдорфі 9 квітня ц.р. приземлилися перші літаки із сезонними працівниками з Румунії, яких Німеччина доставляє для проведення сільськогосподарських робіт у зв'язку з дефіцитом робочої сили. Про це повідомляє "Європейська правда" з посиланням на видання Bild. Через коронавірусну кризу та змінені правила в'їзду сільському господарству Німеччини для збору врожаю не вистачає близько 40 тисяч сезонних працівників з-за кордону. У найближчі тижні вони терміново потрібні для збору спаржі, полуниці та овочів. Оскільки іноземним сезонним працівникам дозволено в'їжджати в країну лише літаком, авіакомпанія Eurowings привозить заробітчан до Німеччини з країн Східної Європи, зокрема, Румунії, Болгарії та Польщі.

Федеральний міністр внутрішніх справ Горст Зеєгофер та міністр сільського господарства Юлія Клекнер домовилися тиждень тому переправити 80 тисяч іноземних сезонних робітників до Німеччини за умови дотримання суворих вимог. Щоб допомогти зі збором урожаю і іншими терміновими польовими роботами, по 40 тисяч людей можуть приїхати в квітні і травні. Наразі до 27 травня по всій Німеччині заплановано 25 спеціальних рейсів. Місця на декілька літаків повністю заброньовані – фермери вже зареєстрували 20 тисяч закордонних збирачів врожаю для спеціальних рейсів Eurowings.

<https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/9/7247207/>

Інший приклад, – до Британії перший чартер з Румунії (із запланованих 6) з сезонними працівниками прибув 16 квітня 2020 р. Він доставив з Румунії 150 сезонних робітників, які допомагатимуть фермерам-виробникам фруктів та овочів збирати врожай. Чартерні рейси, які доставляють працівників, замовили великі виробники аграрного сектору. Повідомляється, що рейсів буде загалом 6, у період "з квітня до червня". Як повідомляє ВВС, попри кампанію "Збирай для Британії", яка закликала студентів та інших допомогти зібрати врожай у зв'язку

з надзвичайною ситуацією через коронавірус, достатньої кількості охочих не знайшлося.

За оцінками Національної спілки фермерів, внаслідок закриття кордонів через пандемію коронавірусу галузі не вистачає близько 70 тисяч сезонних працівників. За словами Марка Бриджмена, президента Асоціації землевласників та бізнесу країни, що об'єднує землевласників та підприємців агросектору, привезти сезонних працівників з континенту було "правильним рішенням, якщо ми хочемо забезпечити достатню кількість продуктів у супермаркетах".

<https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/16/7248185/>

Протягом цього місяця медичні **дослідження з розробки противірусних препаратів** зробили значний крок уперед. Це відповідає як фаховим, так і суспільним оптимістичним очікуванням. Успіхи на цій передовій і визначальній ділянці протидії захворюванню сприяють певною мірою зниженню рівня панічних й істеричних настроїв. Скажімо, 02.04.2020 повідомлялося, що нідерландські науковці знайшли антитіло проти COVID-19.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2910832-rozrobka-vakcini-proti-covid19-niderlandski-vceni-znajsli-antitilo.html>

У Нідерландах спостерігається активізація діяльності наукового середовища щодо боротьби з COVID-19. Про це в інтерв'ю Укрінформу розповів посол України в Нідерландах Всеволод Ченцов. "Група дослідників Утрехтського університету спільно з колегами з Медичного центру Erasmus та біотехнологічної компанії "Harbour BioMed" (Нідерланди) розробили антитіло, яке здатне інгібувати новий коронавірус (SARS-CoV-2). Наразі дослідження рецензується науково-технічним виданням "Nature". Група вчених Медичного центру Лейденського університету спільно з біотехнологічною компанією "Janssen" (Нідерланди) працюють над розробкою вакцини та медичних препаратів проти COVID-19. Університет веде активну комунікацію з іноземними дослідниками. За наявними даними, розроблена спеціалістами Лейденського університету вакцина проти коронавірусу буде випробуватись спільно з фармацевтичним філіалом американської компанії "Johnson & Johnson". За даними експертів, випробування вакцини може тривати більше одного року", - сказав Ченцов. З його слів, в університетських лікарнях у містах Наймеген та Утрехт проводять дослідження щодо можливості використання вакцини проти туберкульозу. На думку експертів, вакцина проти туберкульозу зміцнює імунну систему, тому послаблює вплив коронавірусу на організм.

З'являються повідомлення про шахрайські «досягнення» у розробці вакцини.

<https://www.rbc.ua/ukr/news/borba-epidemiy-mire-ishchut-vaktsinu-lekarstva-1585736400.html>

На даний момент у світі немає жодних ліків проти COVID-19, які довели свою ефективність. Хоча пошуки такого препарату йдуть дуже активно, і не виключено, що більш-менш дієвий засіб буде знайдено ще до створення вакцини. Зокрема, поки одним з найбільш перспективних вважається препарат «ремдесевір», який розроблявся як ліки проти вірусу Ебола, але не показав свою ефективність. Тоді як у боротьбі з COVID-19 він, навпаки, може виявитися корисним, перешкоджаючи розмноженню коронавірусу в організмі людини. У лютому про «ремдесевір» позитивно відгукувалися у Всесвітній організації охорони здоров'я. Зараз одночасно проходять шість досліджень «ремдесевіру», як на важких хворих, так і на хворих, у яких COVID-19 протікає більш м'яко.

Великі надії покладаються також на давно існуючі ліки від малярії – хлорохін і гідроксихлорохін, які іноді поєднують з антибіотиком азитроміцином. Але знову-таки, як зазначає профільне американське видання STAT, для остаточних висновків потрібно ще місяць або більше часу, масштабні дослідження тривають. Хоча в США гідроксихлорохін днями офіційно затвердили як ліки від COVID-19 при надзвичайних обставинах.

Серед інших запропонованих методів лікування COVID-19 – переливання плазми від пацієнтів, що видужали, створення штучних антитіл і використання ліків проти артриту. У будь-якому випадку, інформація про їх ефективність надійде не раніше літа або навіть осені. Днями франко-американська група дослідників опублікувала на профільному сайті bioRxiv список з 69 препаратів, які потенційно можуть допомогти в боротьбі з коронавірусом, як експериментальних, так і давно відомих, на кшталт галоперидолу.

Дослідження одночасно тривають у різних напрямках. Приміром, МОЗ Німеччини рекомендував всім людям старше 60 років зробити щеплення від пневмококової інфекції, це повинно перешкодити серйозним ускладненням при пневмонії, яку викликає коронавірус. Також в декількох країнах вивчають, чи може стати в нагоді в боротьбі проти Sars-CoV-2 вакцина БЦЖ проти туберкульозу, яка активізує роботу імунної системи людини.

Також, 06.04.2020 повідомлялося, що ізраїльські науковці з Ізраїльського інституту біологічних досліджень добули антитіла від Covid-19. Антитіла вдалося добути зі зразків крові, узятої у пацієнтів, що одужали. Як заявили дослідники, це поки що не вакцина, але виробництво ліків може розпочатися значно раніше, ніж очікувалося.

<https://www.facenews.ua/news/2020/477424/>

17.04.2020 Romania-Insider повідомлялося, що **у Румунії розробили апарат для очищення повітря** від COVID-19. «Група дослідників з

Політехнічного університету Тімошоари розробила прототип пристрою, що стерилізує повітря, яке видихають пацієнти, зокрема, в приміщеннях реанімації, і може бути корисним у боротьбі з коронавірусом SARS-CoV-2 і не тільки», - йдеться у заяві університету.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3007661-u-rumunii-rozrobili-aparat-dla-ocisenna-povitra-vid-covid19.html>

У ВУЗі додали, що пристрій працює для зменшення мікробіологічних матеріалів у повітрі шляхом ультрафіолетового випромінювання повітря. Йдеться саме про повітря, що видихається інфікованими SARS-CoV-2 пацієнтами, які підключені до апарату штучної вентиляції легень (ШВЛ). Зазначається, що нині апарат тестується в лабораторії. У разі успішного завершення етапу тестування, університет планує запатентувати пристрій.

Раніше бельгійська компанія Materialise розробила маску, надруковану на 3D-принтері, яка може замінити апарат штучної вентиляції легень (ШВЛ).

Подією, що привернула увагу, стало **створення для допомоги українцям в Румунії** (в умовах пандемії COVID-19) **Соціальної групи в Facebook**. 02.04.2020 Посольство України в Румунії повідомило про створення групи «Захист українців у Румунії» у мережі Facebook для допомоги громадянам України в умовах обмежень через пандемію COVID-19. Дана соціальна FB-група стане додатковим джерелом відомостей і комунікації.

У цій групі присутні громадяни України, які на даний час перебувають у Румунії, члени української громади, співробітники Посольства України у Румунії. У Посольство координує допомогу, підтримку та захист громадян України, які перебувають /проживають на території Румунії та планують повертатись в Україну в умовах запроваджених обмежень, спрямованих на запобігання поширенню COVID-19», - зазначається у повідомленні.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2910828-dla-dopomogi-ukraincam-v-rumunii-v-umovah-pandemii-covid19-stvorili-grupu-v-facebook.html>

Разом з тим, на наступний **період Румунія продовжить надзвичайний стан на наступний місяць**. Румунія, як заявив 6 квітня 2020 Президент Клаус Йоганніс, продовжить надзвичайний стан, який закінчується наступного тижня, ще на 30 днів: «Нам потрібно це зробити ще раз. Це необхідність». Румунія ввела надзвичайний стан через пандемію коронавірусу 16 березня. Уряд Румунії майже напевно відкладе червневі вибори до місцевих органів влади, оскільки спалах коронавірусу виключає створення належних умов для їх проведення.

<https://www.euointegration.com.ua/news/2020/04/6/7108424/>

Проте, Президент Румунії Клаус Йоганніс 21.04.2020 також заявив, що **з 15 травня Румунія планує послабити карантин**. Президент сказав, що

зняття обмежень буде здійснюватися поступово: "Не буде різкого послаблення, оскільки фахівці кажуть нам, що вірус цілком не зникне. Нам доведеться жити з певними обмеженнями". З його слів, етапи послаблення карантину будуть встановлені на основі наукових та медичних передумов.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3010115-rumunia-z-15-travna-planue-poslabiti-karantin.html>

У прямих двосторонніх відносинах цього місяця теж відбулося поживавлення. 29.04.2020 **Міністри оборони України та Румунії Андрій Таран та Ніколае-Іонел Чуке обговорили під час телефонної розмови аспекти регіональної безпеки**, зокрема, ситуацію в Чорноморсько-Азовському регіоні. У ході телефонної розмови сторони обговорили важливі аспекти регіональної безпеки та двостороннього оборонного співробітництва. Особливу увагу було приділено покращенню безпекової ситуації в Чорноморсько-Азовському регіоні, коригуванню ключових заходів оборонної співпраці в умовах обмежень, пов'язаних з епідеміологічною ситуацією у світі через розповсюдження коронавірусу COVID-19, та визначенню пріоритетів двостороннього співробітництва на перспективу. Як зазначається, Чуке висловив щире вдячність українській стороні за допомогу в транспортуванні медичних засобів для протидії пандемії для Румунії з Китайської Народної Республіки із залученням військово-транспортного літака Повітряних сил ЗСУ. Сторони також домовилися щодо обміну візитами на рівні керівників оборонних відомств у 2020 році, під час яких мають бути прийняті рішення та введені в дію нові нормативно-правові документи, спрямовані на зміцнення обороноздатності обох країн.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3015497-rumunia-podakuvala-ukraini-za-dostavku-medzasobiv-iz-kitau.html>
<https://www.unn.com.ua/uk/news/1866479-taran-obgovoriv-z-ministrom-oboroni-rumuniyi-pokraschennya-bezpekovoji-situatsiyi-v-regioni>

Цього місяця в рамках українсько-румунської співпраці було відправлено з України на **переробку до сусідньої Румунії чергову партію елементів живлення**. Цього разу вже 70 тон (на 50 тон більше ніж попереднього), – це в межах десь 4.5 мільйонів різнорідних батарейок. Про це 9 квітня ц.р. повідомив Заступник голови Київської міської держадміністрації Петро Пантелеєв.

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2920096951418161&id=706442869450258

Також в рамках розвитку українсько-румунського партнерства 7 квітня ц.р. **український літак АН 124 «Руслан» здійснив авіаперевезення вантажів медичних матеріалів** з Китаю до Румунії – Міжнародного аеропорту Бухареста. Транспортний літак української авіакомпанії Antonov Airlines входить до Міжнародної програми забезпечення стратегічних авіаперевезень (SALIS), яка впроваджується НАТО.

<https://www.facebook.com/Ukr.Embassy.Romania/posts/2860069624072077>

В Україні з цікавістю й тривогою спостерігають за **перебігом Секейського процесу**. Тому в Україні з певним полегшенням сприйняли повідомлення про відхилення Сенатом Румунії наразі доволі ризикованого рішення про надання Секейському краю угорської автономії. 29 квітня 2020 Сенат Румунії 126 голосами відхилив проєкт про угорську автономію Секейського краю, де компактно проживає угорська національна меншина Румунії. За це рішення після 2-годинних дебатів проголосували 126 із 135 присутніх сенаторів. Підтримали його лише представники Демократичного союзу угорців Румунії. Проєкт, ініційований Демократичним союзом угорців Румунії, передбачав створення автономного регіону з правосуб'єктністю в Румунії. До його складу мали увійти повіти Ковасна та Харгіта, а також місто Муреш. Автономія отримала би свого президента терміном на чотири роки. Угорська мова мала стати офіційною і використовуватись у державних установах; передбачалося вільне використання "символіки угорської нації".

Обговорення проєкту стало в країні темою №1 після того, як він набув чинності за процедурою "мовчазної згоди" палати депутатів. 25 березня минув кінцевий термін, до якого мала бути обговорена і проголосована ініціатива, тому парламентарі зафіксували "мовчазне схвалення" документа. У тому, що про проєкт "забули", Національна ліберальна партія почала звинувачувати Соціал-демократичну партію, заявляючи, що партія приховано домовилася про "мовчазне схвалення" з Демократичним союзом угорців Румунії. "Цей нормативний акт пройшов за "мовчазним схваленням", тому що ті, хто очолює палату, не поставили його на порядок денний", - заявив прем'єр Людовик Орбан. Ініціатори законопроекту, депутати Демократичного союзу угорців Румунії, вважають, що він відображає "історичну ідентичність регіону" та забезпечить рівні можливості для громадян і захист угорської ідентичності. Вони заявляють, що автономія регіону не впливає на територіальну цілісність і суверенітет румунської держави.

Уряд Румунії виступав проти прийняття законодавчого акту. Спеціалізовані комітети Палати депутатів також його не підтримали. Депутати адміністративної комісії заявляють, що проєкт порушує Конституцію, за якою Румунія є національною, суверенною і незалежною, унітарною і неподільною державою. Секеї – одна з етнографічних груп, що складає угорську національну меншину на території сучасної Румунії. Секеї домагаються автономії, однак румунська влада відмовляється вести діалог про автономію будь-якого регіону країни. Права 1,2 млн етнічних угорців в Румунії, в тому числі близько 700 тисяч секеїв у східній Трансильванії, десятиліттями перебувають в центрі політичних суперечок між двома країнами.

<https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/29/7249877/>

Важливим стало рішення від 28.04.2020 про **укладання в рамках Спільної Операційної Програми Румунія-Україна робочих контрактів** на загальну суму 4 мільйони євро.

Враховуючи нинішнє розповсюдження COVID-19 та обмеження, що діють в обох країнах-партнерах, Орган Управління Спільної Операційної Програми Румунія-Україна вжив декількох заходів для продовження процесу укладання контрактів та впровадження проектів.

Таким чином, Орган Управління подав на затвердження Моніторингового Комітету пропозицію, щоб Бенефіціари, які знаходяться в процесі підписання контрактів за проектами мали дозвіл подавати необхідні документи он-лайн, тоді як оригінали документів зможуть бути подані після зняття обмежень на пересування громадян, що є ситуацією, яка передбачена новими договірними умовами, адаптованими до теперішньої ситуації.

Протягом березня та квітня 2020 року в рамках Спільної Операційної Програми Румунія – Україна було підписано 11 контрактів на фінансування загальною вартістю 4,040,698 євро, з яких 3,580,135 є коштами Європейського Інструменту Сусідства.

Оскільки моніторингові візити не дозволені у зв'язку із обмеженнями в пересуванні, починаючи із 27 квітня відбуваються відео-дзвінки із кожним з Бенефіціарів для з'ясування різних аспектів впровадження та визначення необхідних заходів, які слід вжити для подолання цієї кризової ситуації.

Крім того, з метою продовження та полегшення поточного процесу оцінювання проектів типу HARD, Орган Управління надіслав запит у Моніторинговий Комітет затвердити продовження термінів надання роз'яснень для заявників, а також подання документів лише в режимі он-лайн.

<https://ro-ua.net/ua/communication-en-3/news/1095-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%83-%D1%81%D1%83%D0%BC%D1%83-4-%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D0%B8-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE-%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97.html>

Подією, що мала б надихати європтимістів, принаймні, у Східній Європі, стало **рішення ЄС від 08.04.2020 про виділення коштів на дальший розвиток співпраці у форматі Східного Партнерства**. На фоні поширюваних фейків про "занепад Європейського Союзу", "неефективність ЄС" і т.д. варто ознайомитись із рішенням Європейської Комісії за посиланням:

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/coronavirus_support_eap.pdf

Згідно з документом, ЄС надає допомогу усім шести країнам Східного партнерства - Україні, Азербайджану (14 млн. євро), Білорусі (60 млн. євро), Вірменії (92 млн. євро), Грузії (183 млн. євро) і Молдові (87 млн. євро).

Україна отримує 190 млн. євро. А це 5% усіх передбачених державним бюджетом України витрат на охорону здоров'я. Ці кошти підуть на протидію коронавірусу та його наслідкам. Зокрема, передбачається витратити кошти на медичне обладнання, включаючи апарати вентиляції легенів і лабораторне обладнання, засоби захисту, медичні препарати, допомогу вразливим групам населення, підтримку онлайн навчання та інших сервісів. Так що можна вважати, що ЄС оговтується від коронашоку і приймає зважені рішення для допомоги не тільки країнам-членам, але й своїм сусідам.

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/coronavirus_support_eap.pdf?fbclid=IwAR0l0_arQksOI92vZ0yISZFxSOC3Fb1mKHWiqNSSy53lulREZe0bwAUip3w

Показовим і корисним для досвіду країн Східної Європи **у галузі енергетики і енергетичної безпеки, є успіх протидії Росії з боку Польщі**, який вона, очевидно, розвиває на ґрунті успіхів України. Польська перемога над "Газпромом" засвідчує, як Європа, крок за кроком, скидає енергетичний диктат Росії. Останнім часом російському газовому гіганту не щастить у Центрально-Східній Європі. Спершу він зазнав невдачі в суперечці з українським "Нафтогазом", а тепер програв польській нафтовій і газовій компанії PGNiG. Останній "Газпрому" доведеться заплатити близько \$1,5 млрд. При цьому рішення Арбітражного суду Стокгольма проливає певне світло на політику "Газпрому" в регіоні.

<https://www.euointegration.com.ua/articles/2020/04/9/7108526/>

Що вирішив Стокгольм?

Щоб відповісти на це питання, нам доведеться спочатку повернутися до історії п'ятирічної давнини. Саме тоді польська PGNiG вирішила звернутися до шведського суду з позовом проти "Газпрому". Позов був пов'язаний з переговорами про ціну газу, який російський "Газпром" продає польській PGNiG на підставі т.зв. ямальського контракту (від Ямальського газопроводу). Відповідно до цього документа, підписаного в 1996 році, вартість газу, що сплачують поляки, визначається за спеціальною формулою, яка прив'язана до ціни на нафту. При цьому нам не відома ні формула, ні сама ціна – вони є комерційною таємницею.

Однак з часу підписання договору ситуація на газовому ринку сильно змінилася. Перш за все, ціна нафти почала зростати, тоді як сланцева революція в США призвела до зниження ціни газу на європейському ринку. В результаті виявилось, що, наприклад, Німеччина платить за газ, який надходить через Польщу (і "Північний потік"), менше, ніж ближча за відстанню Польща. Але тривалий час Варшава не мала вибору. Польський газ забезпечував близько чверті споживання в країні; решта майже повністю йшла з Росії – інших джерел постачання не було.

Тому було прийнято рішення про будівництво терміналу СПГ у Свіноуйсьце, а також газопроводу, що веде з Норвегії – Baltic Pipe. Перша партія СПГ з Катару надійшла до Польщі в 2015 році. У листопаді 2014 року в PGNiG вирішили переглянути ціну газу, записану в контракті з "Газпромом". Умови договору передбачали таку можливість, а аргументи польської сторони були очевидними: ринкова ситуація змінилася, і виявлялося, що польська компанія платить набагато більше середньої ціни в Європі.

"Газпром", однак, не був схильний до переговорів (що, втім, нікого не дивувало). Це і змусило PGNiG відатися до кроку, передбаченого договором – направити справу до Арбітражного суду в Стокгольмі. Пункт про можливість прийняття рішення незалежним судом є звичайним для контрактів такого роду. Сторони спочатку вибирають конкретний суд, до якого можна направити справу, якщо двосторонні переговори не призводять до результату.

Рішення було однозначним – шведські судді визнали правоту PGNiG, встановивши, що польська компанія платила завищену ціну. Рішенням суду цінову формулу змінили, більше прив'язавши її до ринкових цін на газ (хоча подробиць ми, як і раніше, не знаємо).

Цікаво, що ця формула має набрати чинності заднім числом, з 1 листопада 2014 року, тобто з того моменту, коли PGNiG звернулася до "Газпрому" з приводу перегляду ціни. Це означає, що "Газпром" має повернути польській компанії повну суму переплати – близько \$1,5 млрд. Це майже в п'ять разів більше прибутку PGNiG в 2019 році. Компанія хоче використовувати ці гроші для інвестицій у проекти, пов'язані з видобутком газу і відновлюваними джерелами енергії.

Що буде далі?

Це не вперше, коли "Газпром" програє в Арбітражному суді. Найгучнішою справою було присудження у 2017 році \$2,6 млрд на користь українського "Нафтогазу". Справа була аналогічною – вона стосувалася цінової формули, яка не відповідала ринковим умовам, а також пункту *take-or-pay* ("бери або плати"), що зобов'язував "Нафтогаз" купувати певний обсяг газу незалежно від того, чи потрібен він Україні, чи ні. Подібний пункт був включений в ямальський контракт з Польщею. Незважаючи на зростання відсотків, "Газпром" спочатку не поспішав з виплатою "Нафтогазу" присудженої суми. Російський монополіст намагався змусити українську компанію відмовитися від претензій в обмін на продовження транзитного договору, хоча ці два контракти були абсолютно не пов'язані між собою. Лише завдяки тому, що в переговорах Україну підтримала Європейська комісія, вдалося підписати договір про транзит без поступок з боку Києва. Зрештою "Газпром" вирішив виплатити необхідну суму – \$3 млрд, включаючи відсотки. До цього його схилило заморожування іноземних активів в рахунок боргу: Україна зверталася до судів по всьому світу, щоб ті заморожували кошти "Газпрому" у зв'язку з постановою Арбітражного суду. Оскільки рішення було правомочним, усі суди підтримували ці звернення.

Аналогічно і в Польщі ніхто не має ілюзій, що "Газпром" виплатить гроші відразу. Без сумніву, він буде оскаржувати вердикт в апеляційному суді в Швеції, як це було при вирішенні питання з "Нафтогазом". І тоді PGNiG також буде змушена вимагати заморожування активів "Газпрому" за кордоном. Врешті-решт російській компанії все ж доведеться заплатити. В першу чергу тому, що у "Газпрому" немає можливості чинити політичний тиск на Польщу.

Уроки для регіону

Чому у "Газпрому" більше не залишилося інструментів тиску? Відповідь ми знайдемо на Балтиці. Саме там розташований термінал СПГ, завдяки якому Польща може тепер імпортувати газ більш ніж з одного джерела. Там же розташована кінцева точка газопроводу *Baltic Pipe* з Норвегії, яким газ піде в жовтні 2022 року.

Саме тому 15 листопада 2019 року PGNiG передала "Газпрому" заяву про намір не пролонгувати ямальський контракт, який діє до кінця 2022 року. Збіг дат з терміном здачі в експлуатацію *Baltic Pipe*, звісно ж, не випадковий. Вердикт Арбітражного суду і розмір підтвердженої переплати показав, напевно, наскільки дорогим для Польщі був російський газ.

Раніше у польської PGNiG виходу не було – "Газпром" був монополістом у поставках до Польщі. Тепер ситуація змінилася, і російська пропозиція виявилася просто непривабливою.

У п'ятирічній перспективі вона на \$1,5 млрд менш вигідна, ніж пропозиція ринку. Варто нагадати, що ця сума в'ятеро перевищує річний прибуток PGNiG. Російського гіганта, підтримуваного державою, важко переконати шляхом політичної дискусії. Наочний приклад – багаторічні газові баталії між Москвою і Києвом. Однак у російських енергетичних компаній можна виграти юридичним шляхом, через Стокгольмський арбітраж. Це мирний, набагато менш витратний і перш за все – ефективний спосіб. Багато хто намагається переконати нас, що ми живемо за часів "концерту великих держав", як у XIX столітті, тобто в такій геополітичній реальності, коли міжнародне право і організації нічого не важать, а таким державам, як Польща чи Україна, тільки й залишається, що вибрати один з "полюсів" – Росію чи США. І все ж це не так. Саме міжнародне право може допомогти покупцям російського газу боротися за свої права. Тепер успішний досвід такого роду має і Польща.

Примітною подією цього місяця (03.04.2020) стало затвердження главами зовнішньополітичних відомств держав НАТО **нового пакету партнерства України та Грузії із НАТО**. Мета – безпека і стабільність у Чорному морі. У документі було погоджено заходи з посилення партнерства з Україною та Грузією. Як заявив генсек Альянсу Йенс Столтенберг, в рамках цієї ініціативи передбачається:

- проведення навчань в стратегічному районі Чорного моря;
- спільна робота у протидії гібридній війні;
- докладання зусиль в обміні інформацією з авіаційних радарів.

Місія США в НАТО також висловила підтримку членства України та Грузії в Альянсі і підкреслила, що новий пакет має посилити безпеку та стабільність у Чорному морі.

<https://news.liga.net/politics/news/nato-uglublyayet-partnerstvo-s-ukrainoy-i-gruziye-cto-voshlo-v-novyy-paket?fbclid=IwAR3BQF9Rf4W7c7RRmaoTGk3GELxPzXoJm2pG7NV7MIWu0u3BZhQhxbjv1Lg>

Тема **гібридної війни** не сходить порядку денного відносин Росії і України. Ніщо, – навіть пандемія коронавірусу, – не може завадити натхненній підривної роботі Росії. Цьому питанню було присвячено дослідження Центру Разумкова, про що у своїй статті від 8 квітня ц.р. «Гібридна війна в інтер'єрі пандемії, або З Росії з "любов'ю" говорить експерт Центру Михайло Пашков:

Кремль дуже винахідливо і творчо намагається використати фактор коронавірусу для продавлювання своїх інтересів — зокрема, розколу західного санкційного фронту, розширення російського впливу і відбілювання іміджу.

Прикладом, який напрошується в хрестоматію спецоперацій, стала «гуманітарна» допомога Італії по лінії Мініборони РФ. По-перше, за інформацією La Stampa, 80% російських поставок виявилися непотрібними або малокорисними. По-друге, російські волонтери в погонах отримали можливість «допомагати» поблизу військових баз НАТО. По-третє, ця акція зіграла на авторитет проросійських партій Італії «Ліга» і «5 зірок». По-четверте, було продемонстровано «єднання з Заходом перед лицем спільної загрози» і «дружелюбна

безкорисливість» російської сторони, що має стати аргументом для пом'якшення протистояння на осі Росія-Захід. (Німецький *Der Spiegel* визначив ці гуманітарні поставки «інструментом пропаганди», а глава МЗС Польщі Яцек Чапутович назвав фейком повідомлення про те, що Польща заблокувала проліт над своєю територією російської «гуманітарної ескадрильї».)

До речі, аналогічні цілі переслідувала і «гуманітарна допомога» Москви Вашингтону, яка, правда, надалі виявилася комерційною угодою, що, втім, не завадило російським ЗМІ розтрубити про «потепління на американо-російському треку» і т. д.

Втім, є й інша сторона російської пропаганди — виробництво фейків. Група *East StratCom* з 22 січня до 18 березня 2020 рік зафіксувала 110 фактів дезінформації від прокремлівських мас-медіа. Серед найпоширеніших: вірус — це форма іноземної агресії, з якою Росія успішно бореться; європейська та американська системи охорони здоров'я насправді виявилися неефективними і нездатними протистояти пандемії; COVID-19 — це акція «глобальних еліт». А чого варта жахлива історія про американського підлітка, який помер тому, що його не поклали в лікарню через відсутність страховки. Це нагадує легендарний фейк російської пропаганди про «розп'ятого хлопчика» в Донецьку.

На цьому «вірусному» тлі Москва продавлювала ухвалення в рамках Генасамблеї ООН свого варіанту Декларації про солідарність у період загрози COVID-19, де серед високопафосних тез було вбудовано ідею скасування міжнародних санкцій, крім тих, що введені Радбезом ООН. Офіційний Київ перервав процедуру ініціювання цієї резолюції, і зовсім не випадково в коментарі МЗС РФ від 2 квітня 2020 року є такий показовий пасаж: «представники України в низці міжнародних організацій, включно з ООН, ОБСЄ і Радою Європи, запустили пропагандистську качку з обвинуваченням Росії в тому, що вона нібито намагається скористатися пандемією для скасування антиросійських санкцій».

Є підстави вважати, що в міру посилення пандемії, зокрема в РФ, російська пропаганда буде дедалі масштабніше розкручувати тезу про те, що перед лицем спільної смертельної загрози Заходу потрібно (нехай тимчасово!) забути про санкції, російську агресію, про Донбас, Крим і об'єднуватися з РФ. А якщо ні, то нові жертви коронавірусу будуть на совісті США і ЄС. Загалом, у стилі і дусі російської пропаганди.

Очевидно, ініціюють і відповідну «примиренську» хвилю в західних країнах за допомогою проросійських політичних сил, «стурбованого бізнесу», агентів впливу в ЗМІ і громадських організаціях. Уже замиготіли в проросійських мас-медіа повідомлення про те, що Держдеп високо оцінив російську допомогу, а представник США при НАТО закликав Альянс і РФ об'єднатися в боротьбі з пандемією. І ґрунт для організації такої кампанії вельми сприятливий. Америка і Європа, так само як і міжнародні інституції, занурені в боротьбу з пандемією, яка йде поки по наростаючій. На цьому тлі відкрилися нові можливості для маніпулювання, спекуляцій, популістського лицемірства і психологічного тиску під гаслом протистоянь спільній біді.

Крім того, звертаючись до Заходу про примирення і єднання в боротьбі з коронавірусом, Кремль на практиці діє в протилежному напрямку. По-перше, нікуди не поділися ні російські бомбардувальники над Атлантикою, ні нещодавнє «силове тестування» оборони НАТО в Баренцевому, Норвезькому морях, недалеко від Аляски. По-друге, триває гра м'язами — на початку квітня Росія провела серію військових навчань у Криму, в Бурятії, у Середземному морі, та й весняний військовий призов з 1 квітня в РФ ніхто не скасовував. По-третє, російські війська продовжують бойові дії на Донбасі, ігноруючи домовленості нормандської четвірки. Водночас місія ОБСЄ не має повного доступу на окуповані території. У згаданому вище коментарі російське МЗС це пояснює так: «Право республік з метою боротьби з коронавірусом

вводити за аналогією з Україною та іншими країнами Європи обмежувальні заходи свідомо відкидається. Вельми сумнівні демократичні цінності».

Аж ніяк не російській стороні, яка в період пандемії продовжує гібридну війну проти України, волати до демократичних цінностей! У березні СБУ припинила діяльність низки інтернет-агітаторів у Дніпрі, Одесі, які за вказівкою російських кураторів публікували в соцмережах фейки про COVID-19 з метою розпалювання паніки, дестабілізації ситуації і дискредитації української влади.

Парадоксально, але ситуація з пандемією, з одного боку, ніби відтіснила на другий план у громадському дискурсі тему війни на Донбасі. А з іншого — «вірусна криза» оголила, і на новому тлі продемонструвала як безкомпромісність країни-агресора, так і загалом природу і цілі політики Кремля на українському напрямі.

http://razumkov.org.ua/statti/gibrydna-viina-v-interieri-pandemii-abo-z-rosii-z-liuboviu?fbclid=IwAR18R9NUYe5vciKCrl_HD6r7YkjDZSaCtJV1CvI3mrXZcGVUVQIGHb3NE0

Питання **боротьби із російською пропагандою** розглядає від 9 квітня ц.р. у своїй ґрунтовній статті «Російська пропаганда в умовах пандемії» Василь Каптару на Всесвітній службі Радіо Румунія, де він наводить також і думки з приводу кількох румунських експертів. У статті стверджується, що пандемія коронавірусу не заважає Росії вести антизахідну пропаганду, а навпаки, створює додаткові можливості.

https://www.rri.ro/uk_uk/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0_%D0%B2_%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85_%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97-2615152?fbclid=IwAR3rszEeYxmETQt4pICCPf4FihnudRatd0HWgtp-NDuBmlHZFKY23W7uTNw#

З'являється все більше **доказів міжнародної підривної роботи Москви проти Києва...** Ось один із них з недалекого минулого: з'ясувалося, що свого часу нідерландський референдум проти асоціації України з ЄС фінансувала Москва.

https://dilo.net.ua/novyny/skandal-niderlandskiy-referendum-proty-asotsiatsiyi-ukrayiny-ta-yes-finansuvav-kremli/?fbclid=IwAR13MmTIDYugRyJRUSgzqIFkd-KLG6IW4y7o7-AM7q2Z_iXItD2IvaBA3s

У **підривній діяльності Росію звинувачує і Польща**. Цього місяця 26 квітня 2020 Варшава запідозрила Росію у новій дезінформаційній атаці. Польща заявила, що постраждала від складної операції з дезінформації, спрямованої на ослаблення польсько-американських відносин. Про це заявив речник міністра-координатора спецслужб Станіслав Жарин. Інформаційна атака має всі ознаки кампанії під керівництвом Кремля. Її метою є інформаційний хаос, підрив морального духу польських солдатів і розпалювання антиамериканських настроїв. Також, як зазначає Станіслав Жарин, Кремль намагається використати кризу з коронавірусом, щоб звільнитися від міжнародної ізоляції і переконати Захід скасувати санкції, введені через агресію проти України.

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/04/26/7109197/>

Загалом про те, **як протистояти російським «коронафейкам»** йдеться у публікації Представника України при ЄС Миколи Точицького від 21 квітня ц.р. на Європейській правді.

<https://www.euointegration.com.ua/experts/2020/04/21/7108895/>

І вже зовсім не про фейк йдеться у випадку **замаху російського агента на вбивство через отруєння рицином (!?) мера Праги Зденека Гжибожа**. 27 квітня ц.р. про це повідомила чеська контррозвідка і поліція. Кремлівський міжнародний тероризм вчоргове постав у всій своїй красі... Більше про це за посиланням:

https://dilo.net.ua/lviv/rosiya-pryvezla-otrutu-dlya-mera-pragy-cheska-rozvidka/?fbclid=IwAR16yESPUvLdOIG68xW57N5sPh7syILH8_NSJ9HdvkEkpOPyd570y8pTLco

З точки зору українських інтересів та інтересів регіональної та загальноєвропейської безпеки, важливою стала від 06.04.2020 **заява Єврокомісії щодо того, що «санкції проти Росії не заважають їй боротися з коронавірусом»**. Це стало демонстративним запереченням російським намаганням протягнути через чергову інтригу вигідне для себе рішення. Санкції, які Європейський Союз застосовує проти Росії, адресно спрямовані проти російських компаній та осіб, які причетні до дій, що націлені на підрив суверенітету, територіальної цілісності і незалежності України, тож такі санкції не заважають Російській Федерації протистояти епідемії коронавірусу.

Про це заявив речник Єврокомісії Пітер Стано, відповідаючи на запитання журналістів щодо реакції на звернення групи депутатів Європарламенту до керівництва ЄС з проханням не послаблювати санкції проти Росії під приводом боротьби з коронавірусом, повідомляє кореспондент Укрінформу. "У цілому режим санкцій ЄС і ООН надає можливість для гуманітарних виключень. Але в тому, що конкретно стосується Росії, то санкції спрямовані проти російських компаній та осіб, що пов'язані із незаконною анексією Криму і Севастополя, тож ці санкції введені внаслідок дій, які підривають суверенітет, територіальну цілісність та незалежність України. Це означає, що ці санкції не стримують Росію від протидії спалаху коронавірусу", - зауважив речник ЄС. Разом із останніми проявами дипломатичної і політичної підтримки з боку Вашингтона, цей сигнал із Брюсселя (поряд із нещодавно проявленим Парижем і Берліном "здивуванням" з приводу ініціативи Козака-Єрмака) є вкрай психологічно і політично важливим для Києва.

Він підтвердив, що у керівництві ЄС отримали лист такого змісту від депутатів Європарламенту, тож відповідь на нього буде надана звичайними каналами. При цьому Пітер Стано нагадав, що Високий представник ЄС Жозеп Боррель від імені всіх країн Євросоюзу видав декларацію, в якій наголошується, що міжнародні санкції не мають перешкоджати постачанню важливого обладнання та інших поставок, які є необхідними для боротьби з коронавірусом

та для його стримування від розповсюдження світом. Така ж теза прозвучала під час віртуальної пресконференції Високого представника ЄС після неформальної Ради ЄС із закордонних справ, що була проведена в форматі відеоконференції.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2913197-sankcii-proti-rosii-ne-zavazaut-ij-borotisa-z-koronavirusom-evrokomisija.html>

У розрізі двосторонніх відносин України та Румунії було символічним, що **санкційну політику щодо Росії Бухарест підтримав окремо**. Держсекретар МЗС Румунії Дан Некулееску підтвердив підтримку санкційної політики ЄС, як необхідного інструменту в умовах дестабілюючих дій у регіоні.

https://www.rri.ro/uk_uk/%D0%91%D1%83%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%94_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83_%D0%84%D0%A1_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97-2616170?fbclid=IwAR3TgmeM-pb-HtiWPYDaNFP9UXyjuSNj2Iz-Z18ZZqNyCgRRASQzDzwJ6zc

На підтримку України виступила також і Варшава. 30.04.2020 Радник глави МЗС Польщі Пшемислав Журавський заявив, що «Росія від початку свого існування експортує своїм сусідам дестабілізацію і смерть. Кремль має відмовитися від імперських амбіцій, агресія повинна йому дорого коштувати». Він також підкреслив, що «поки Росія не відмовиться від імперських амбіцій, з нею потрібно буде боротися. Це стосується не лише України та Польщі, а й інших країн, які межують з Росією. Він додав, що російський імперіалізм торкнувся всіх – від Центральної Європи до Кавказу й Далекого Сходу». Це стало черговою відвертою заявою представника Польщі на підтримку України і спільних зусиль у протидії загарбницькій політиці імперської Росії.

<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3016928-radnik-glavi-mzs-polsi-nam-nemae-pro-so-govoriti-z-rosie.html?fbclid=IwAR2yg7wzBN-ClijknJFrEzEYb2Nsq0mSi8qdRo1EFvy7NqbkICPzp3prNpNw>

11 квітня ц.р. Європейська служба зовнішніх дій заявила, що призов Росією кримчан до лав російської армії є порушенням міжнародного гуманітарного права, та що **ЄС не визнає і ніколи не визнає незаконну анексію АРК та міста Севастополя**. Європейський Союз продовжує очікувати від Росії припинення усіх порушень міжнародного гуманітарного права на Кримському півострові. ЄС залишається непохитним у підтримці незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що ЄС ніколи не визнає анексію Криму.

Це – чергове повідомлення про підтримку з боку ЄС України і українських інтересів: хороша тенденція. Це також, говорить про те, що тематика російсько-української війни і "гібридної війни", яку Росія веде проти об'єднаної Європи, твердо перебуває у порядку денному Брюсселя.

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/04/11/7108638/>

На початку місяця (01.04.2020) Міністерство закордонних справ України виступило із заявою, в якій спільно із партнерами по **Нормандському формату** – Німеччиною та Францією – **закликало Росію припинити вогонь** на Донбасі. У заяві говориться:

Без цього неможливий прогрес за іншими напрямками мирного процесу. Так само це важливо для глобальних зусиль з протидії поширенню COVID-19. РФ повинна забезпечити:

- повний і безперешкодний доступ до тимчасово окупованих територій України, у тому числі до ділянки українсько-російського державного кордону,
- право на життя та доступ до медичного забезпечення незаконно ув'язнених українців,
- безперешкодний та безпечний доступ представників моніторингових місії та Червоного Хреста,
- доступ українських лікарів до населення тимчасово окупованих територій.

<https://bit.ly/2wTKVuf>

Міжнародна підтримка України у триваючій воєнній агресії Росії вкрай важлива для Києва. Вашингтон залишається бути одним зі сталих і послідовних партнерів. **Американська сторона підтримала заяву Києва, Берліна та Парижа**, і також закликала російську сторону виконати свої мінські зобов'язання, припинити вогонь та покинути територію України. Про це йдеться у заяві посольства США у Києві:

"Як сказав Президент Зеленський у своєму зверненні 1 квітня, ми не повинні забувати про війну, яку веде Росія на сході України", - йдеться в повідомленні. Також у посольстві вказали, що агресія Росії, у тому числі в Криму, вже вкоротила тисячі життів і зруйнувала життя мільйонів людей. Російська дезінформація та перешкоджання її поплічниками доступу спостерігачів з гуманітарних питань становлять все більшу загрозу під час пандемії COVID-19, сказано у заяві. "Ми закликаємо Росію та її поплічників негайно звільнити всіх українських політичних в'язнів та сприяти надходженню гуманітарної допомоги та виконанню мандату СММ ОБСЄ. Росія повинна повністю виконати свої мінські зобов'язання, починаючи з припинення вогню, та покинути територію України", - наголошується в повідомленні.

<https://www.unn.com.ua/uk/news/1861657-ssha-zaklikali-rosiyu-priviniti-vogon-ta-pokinuti-teritoriyu-ukrayini>

20.04.2020 **Україна очолила Форум безпекового співробітництва ОБСЄ** і вже представила пріоритетні питання. Серед представлених до розгляду питань насамперед увійдуть гібридні загрози та мілітаризація Азово-Чорноморського басейну. Починаючи з 20 квітня Україна головуватиме у Форумі безпекового співробітництва ОБСЄ, який до цього очолювала Туреччина.

У зовнішньополітичному відомстві зазначили, що Україна зосередить увагу учасників форуму на необхідності відновлення дотримання основоположних принципів ОБСЄ та норм міжнародного права, а також важливості спільної роботи над удосконаленням політико-військового

інструментарію ОБСЄ. Зазначається, що до пріоритетних питань розгляду пленарних засідань насамперед увійдуть:

- гібридні загрози;
- мілітаризація та перешкоджання судноплавству в Азово-Чорноморському басейні;
- нерозповсюдження зброї масового знищення;
- роль жінок у питаннях миру та безпеки.

Командувач ВМС ЗСУ адмірал Ігор Воронченко зазначив, що «безпекова ситуація в Чорноморському регіоні залишається напруженою і нестабільною, і тенденції до її покращення немає». Очевидно, що це вимагає від України та чорноморських держав-партнерів посиленої уваги і розробки колективних запобіжних і оборонних заходів.

<https://www.5.ua/polityka/ukraina-ocholyta-forum-bezpekovoho-spivrobitnytstva-obsye-i-vzhe-predstavyla-priorytetni-pytannia-213086.html?fbclid=IwAR3ntX3xPv8Wtf8a5i1EtiauyOUsgvLDeoPouOggcyG-EHCLV7tDXMbp8Q8>

У квітні місяці Україна потерпала, крім як від гібридної війни і пандемії коронавірусу, ще від одного лиха – **масованих пожеж**, що вирували впродовж березня-квітня в багатьох її куточках. Передусім, навколо Києва, і в Зоні відчуження (Саркофагу над колишньою Чорнобильською АЕС). Докладаючи неабияких зусиль і у тісній співпраці із суміжними відомчими службами 14 квітня Держекоінспекцією було оголошено про гасіння усіх значимих пожеж.

https://dt.ua/UKRAINE/pozhezhu-v-zoni-vidchuzhennya-chaes-vdalosya-zagasisi-derzhekoinspekciya-344663_.html?fbclid=IwAR1HDDDBDeUczzOesmy-zvFUKt0DWW323KAx2rkKzBAJZ0u0S_kf79Lbjn7E

А вже 16 квітня все запалало знову... Як з'ясувалося, причинами були підпали, і підпали організовані, – **з ознаками диверсійного умислу і відповідної роботи**. У зв'язку із цим 20 квітня 2020 р. Національна гвардія України розпочала антидиверсійну операцію. Із 22-го на 23-тє квітня з пожежами було покінчено. Про ознаки диверсії говорилося і минулими роками... Очевидно, що підстави для проведення антидиверсійної операції стали явно переконливими. Видається, що в рамках європейського досвіду урок України має бути врахованим, а уроки Греції, Іспанії і Італії – ретельно вивченими/дослідженими і перевіренними на диверсійну складову.

https://www.unian.ua/incidents/10965587-nacgvardiya-rozpochala-antidiversiynu-operaciyu-cherez-lisovi-pozhezhi.html?fbclid=IwAR2BPcq2Ew2SjhcDSsWgLD_3eDizK453ImUJP824Inlci1mOPJooaJ8URQc

Цього місяця в українському дискурсі знову виринула **тривожна тема Придністров'я**. З'ясувалося, що впродовж останніх трьох місяців там було проведено більше як 60 (!?) різномірних військових навчань/тренувань. Звісно, що всі ці обставини не можуть не привертати увагу військових та контррозвідки України та Молдови та їх партнерів. Саме цим подіям присвятили свою публікацію «Армія РФ в Придністров'ї тренує диверсійні групи

та навчає боям в умовах міста» Антон Міхненко – український експерт Defense Express та молдавський військовий експерт Росіан Васілой.

Експертами вказується:

У 2016 році у Придністров'ї було проведено всього 48 навчань, а станом на квітень 2020 року ми вже маємо 182 заходи з яких 65 - це класичні військові навчання. І це саме головне - це все відбувається у відповідності до тих директив, які затверджуються на рівні Західного військового округу РФ. Взагалі, немає роздільно збройних формувань, так званої ПМР, та окремо російських підрозділів. Є лише окупаційні війська. Всі навчання, які проводяться, так званим, Міністерством оборони ПМР, проводяться під пильним контролем штабу Оперативної групи російських військ в Придністров'ї.

Основна увага на тренуваннях зосереджується на підготовці диверсійних груп та організації стабільного зв'язку. А до класичних навчань діям у обороні та наступі додалось детальне відпрацювання бойових операцій в міських умовах. І саме цей елемент відпрацьовується вперше.

Таким чином, існує реальна загроза початку бойових дій за командою з Москви. Метою бойової операції армії РФ, яка буде посилена бойовиками з невизнаної республіки можуть стати, як Молдова, так і Україна. За першим сценарієм 7-тисячне угруповання буде намагатися відрізати Молдову від дельти Дунаю. За другим – взяти участь у масштабній операції зі створення коридору між Придністров'ям, тимчасово окупованим Кримом та Донбасом вздовж Чорного та Азовського морів.

https://defence-ua.com/army_and_war/rosija_u_pridnistroviji_gotujetsja_do_vijni_65_vijskovich_navchan_lishe_za_ostanni_3_misjatsi-499.html?fbclid=IwAR2105gtVkBrmNsfL58JkVEp02ONmc_RhNW113FkAyZqmRCHpvHmHanjiCs

Два роки тому, 30 квітня 2018 року розпочалася **операція Об'єднаних сил**, і підрозділи, що увійшли до її складу, приступили до виконання бойових завдань на території Донеччини і Луганщини. Відтоді новини з району ООС стали невід'ємною частиною українського життя, а ситуація на лінії бойового зіткнення фактично є барометром безпеки нашої держави. Про **становище на російсько-українському фронті** і стан воєнної безпеки України 30 квітня ц.р. розповів Командувач ООС, генерал-лейтенант Володимир Кравченко. Більше про аспекти проведення операції і становища на фронті можна дізнатися на посиланням, так би мовити, «із перших рук»:

https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3016072-volodimir-kravcenko-komanduvac-obednanih-sil-generallejtenant.html?fbclid=IwAR3onayZQ9bplk7_cSxzFIL58KKdtzbKkm3rf0TeJQ_ss_V9rqcVXnV0qgg